

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2026-350-41>

УДК 339.5(477)

JEL Classification: F10, F13, O24

ВЛАСЕНКО Іван

Приватний вищий навчальний заклад Вінницький інститут конструювання одягу та підприємництва

<https://orcid.org/0000-0002-3909-1179>

e-mail: vlasenkoivol@gmail.com

МОРОЗОВА Наталія

Приватний вищий навчальний заклад Вінницький інститут конструювання одягу та підприємництва

<https://orcid.org/0009-0007-4360-2967>

КЛЮЧОВІ ПРІОРИТЕТИ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

В статті розглянуто основні тенденції в зовнішньоекономічній діяльності України. Проаналізовано динаміку експорту та імпорту товарів за 2020–2024 роки. Зазначено, що однією з проблем українського експорту є те, що значна частка в його структурі представлена сировиною та напівфабрикатами, тобто продукцією з низькою доданою вартістю, що свідчить про необхідність поглиблення переробки і підвищення технологічності української продукції задля посилення конкурентоспроможності на міжнародних ринках. Визначено основні бар'єри для експорту українських товарів.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, зовнішня торгівля, експорт, імпорт, товарна структура експорту

VLASENKO Ivan, MOROZOVA Natalia

Private higher educational institution Vinnytsia Institute of Clothing Design and Entrepreneurship

KEY PRIORITIES OF UKRAINE'S FOREIGN TRADE ACTIVITIES

The article examines the key trends and structural changes in Ukraine's foreign economic activity under conditions of prolonged economic instability and wartime challenges. Special attention is paid to the analysis of export and import dynamics of goods during the period 2020–2024, which reflects both the impact of global shocks and the consequences of Russia's full-scale invasion of Ukraine. The study shows that in 2024 the European Union market finally consolidated its position as the main destination for Ukrainian exports. The share of the EU in the geographical structure of Ukraine's goods exports increased significantly, from 39.3% in 2021 to 59.5% in 2024, indicating a deepening of trade reorientation toward European markets.

Despite the positive dynamics of export redirection, the article emphasizes a number of persistent structural problems. A substantial share of Ukrainian exports continues to consist of raw materials and semi-finished products, i.e. goods with low added value, which limits export revenues, technological development, and long-term competitiveness. The paper identifies the main barriers constraining the expansion of Ukrainian exports, including logistical disruptions caused by damaged infrastructure and blocked transport routes, currency regulation restrictions imposed under martial law, and a shortage of qualified labor resulting from mobilization, migration, and demographic losses. In addition, insufficient effectiveness of state financial instruments to support exporters and the reluctance of foreign partners to cooperate due to heightened military and security risks negatively affect export performance.

The article argues that Ukraine's export policy should serve as an organic continuation of business initiatives rather than function in isolation. Although Ukrainian producers are not yet members of the European Union, many of them already operate in accordance with European technical, environmental, and quality standards. This creates a unique competitive advantage, enabling domestic firms to integrate more rapidly into EU and global value chains. By effectively leveraging human capital, natural resource potential, and a favorable geographical location, Ukraine can strengthen state export policy, stimulate structural transformation of exports, and scale up the production of higher value-added goods and services that are in growing demand on international markets.

Keywords: foreign economic activity, foreign trade, export, import, commodity structure of exports

Стаття надійшла до редакції / Received 26.12.2025

Прийнята до друку / Accepted 17.01.2026

Опубліковано / Published 29.01.2026

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

© Власенко Іван, Морозова Наталія

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Зовнішньоторговельна діяльність є вагомим складовим відновлення та зростання економіки України. Значні валютні надходження від експорту продукції вітчизняного виробництва не лише забезпечують зростання ВВП держави, а й дозволяють інвестувати значні кошти в створення нових підприємств, модернізацію виробництв, розвиток інноваційних технологій, соціальну сферу. Окрім того, збільшення обсягів експорту сприяє створенню нових робочих місць та зростанню заробітних плат в суміжних галузях.

У 2022 році ситуація для України значно ускладнилася у зв'язку з повномасштабною війною. Відбулися кардинальні зміни в логістиці, вимушене закриття та релокація бізнесу, втрата робочої сили, руйнування енергосистеми та інфраструктури. Все це суттєво вплинуло на ведення господарської діяльності у всіх сферах. Особливо відчутно це було на окупованих територіях та в регіонах, де відбувалися бойові дії, що призвело до втрати частки промислового потенціалу. Так, на окупованих територіях опинилося до 20% промислових підприємств України, було пошкоджено та зруйновано житловий фонд. Все це призвело до

зростання безробіття та зниження купівельної спроможності населення, погіршення бізнес-клімату, зниження обсягів експорту, втрати надходжень до бюджету з окупованих підприємств тощо [1].

За розрахунками НБУ, у 2024 році було забезпечено середньорічний рівень зарплати для 1,4 млн осіб у різних галузях, дотичних до експорту. Україна до 2030 року передбачає збільшення експорту на 50% [2].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання розвитку зовнішньоторговельних зв'язків України цікавлять багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Так, Деркач Е. М., Хаджинов І. В. наголошують, що Україна є активним учасником глобальних торгово-економічних процесів. У статті висвітлюються тенденції розвитку зовнішньоторговельної діяльності між Україною та ЄС в умовах глобальних викликів та обґрунтовуються пропозиції щодо удосконалення законодавчого забезпечення такої діяльності [3].

Багато науковців зосередили свою увагу на дослідженні впливу глобальної економічної нестабільності на стан зовнішньої торгівлі України. Зокрема, у статті Батракової та Фоменко проведено оцінку сучасного стану ринку зовнішньої торгівлі України, досліджено обіг товарного експорту й імпорту, розглянуто ринок міжнародної торгівлі та формування господарсько-виробничих відносин з провідними країнами світу [4].

У статті Шниркова О., Філіпенко А., Поліщук Л. проаналізовано зовнішньоторговельні потоки України в умовах війни, оцінено адаптивність і переорієнтацію експортно-імпортних операцій з основними державами-партнерами та регіонами. Авторами досліджено динаміку експорту й імпорту головних груп товарів та послуг, виокремлено визначальні структурні зміни, підкреслено збільшення частки Європейського Союзу в зовнішній торгівлі [5].

Цікавими є дослідження зовнішньоторговельної діяльності окремих регіонів України з урахуванням їх специфіки та впливу війни. Так, у роботі Власенко І., Тернової А. зосереджено увагу на визначенні особливостей зовнішньої торгівлі Вінницької області та перспектив її розвитку [6].

В роботі Кваша С., Павленко, О., Вакуленко, В. визначено основні наукові засади розвитку зовнішньоекономічної діяльності України під час повномасштабної війни. На основі проведеного дослідження авторами наведено власний перелік заходів, які мають забезпечити розвиток зовнішньоекономічної діяльності України під час війни [7].

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Нині відбуваються швидкі зміни у зовнішньоекономічній діяльності України. Саме тому розгляд динаміки експортно-імпортних операцій дасть змогу визначити основні пріоритети зовнішньоекономічної діяльності та краще зрозуміти проблеми які стоять на цьому шляху.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є аналіз основних тенденцій в зовнішньоторговельній діяльності України, зокрема експорту, та окреслення перспективних напрямків його розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Протягом 2014-2023 років спостерігалась тенденція до зниження частки експорту в національній економіці України. Винятком став 2021 рік, коли обсяг українського експорту товарів і послуг досягнув історичного максимуму в 79,3 млрд дол. США). Якщо розглядати експорт саме товарів, то 2021 рік став роком найбільшого експорту товарів (68,1 млрд дол. США) (табл.1).

Таблиця 1

Динаміка експорту та імпорту товарів Україною у 2020-2024 роках

Рік	Експорт		Імпорт	
	млн.дол США	% до попереднього року	млн. дол США	% до попереднього року
2020	49191,8	98,3	54336,1	89,4
2021	68072,3	138,4	72843,1	134,1
2022	44135,6	64,8	55295,7	75,9
2023	36183,0	82,0	63567,0	115,0
2024	41733,1	115,3	70751,2	111,3

Складено автором на основі [8].

Експорт продовжує відігравати значну роль у розвитку української економіки. Якщо в 2014 році частка «експорт/ВВП» становила 49%, то до 2023 року цей показник знизився до 25%. За цей час номінальний ВВП України зріс із 134 до 179 млрд дол. США, а обсяг експорту скоротився із 69 до 44,4 млрд дол. США. Звісно різке падіння в 2022-2023 роках відбувалося під впливом війни, зміни товарної структури експорту і зниження цін.

У 2024 році ситуація почала стабілізуватись, і експорт продемонстрував важливе зростання на 14%, досягнувши рівня 50,3 млрд дол. США. При цьому суттєво зросла фізична вага експортованої продукції до 131,2 млн тонн, хоча середня ціна експорту знизилася з 443 дол. США/т у 2022 році до 318 дол. США/т у 2024 році, що свідчить про зміни в товарній структурі експорту і необхідність подальшого переходу до товарів з високою доданою вартістю.

Україна чітко визначила свій шлях до євроінтеграції. Європейські країни розглядаються як стратегічні партнери України в торгівлі товарами та послугами. У 2024 році ринок ЄС остаточно закріпився як основний напрямок для українського експорту. Його частка в географічній структурі експорту товарів зросла із 39,3% у 2021 році до 59,5% у 2024 році. Водночас помітно знизилася частка експорту до країн СНД, Китаю та інших регіонів. Щодо товарної структури, то агропродовольча продукція стала домінуючою в українському експорті, тоді як частка металургії скоротилася із 24,2% у 2021 році до 10,4% у 2024 році. Ці зміни свідчать про адаптацію українського експорту до нових умов і орієнтацію на перспективні європейські ринки й агропромисловий сектор.

Однією з проблем українського експорту є те, що значна частка в його структурі представлена сировиною та напівфабрикатами, тобто продукцією з низькою доданою вартістю. Частка сировини і продукції з низьким ступенем переробки в структурі українського експорту зросла із 52% до 66,3% у 2024 році. Це позначається на середніх експортних цінах української продовольчої сировини і продуктів харчування, які значно нижчі порівняно з країнами ЄС, такими як Польща та Франція. Наприклад, середня ціна експорту продукції цієї групи в Україні в 2023 році становила 325 дол. США/т, тоді як у Польщі — 1554 дол. США/т, а у Франції — 1452 дол. США/т. [9]. Це свідчить про необхідність поглиблення переробки і підвищення технологічності української продукції, щоб посилити конкурентоспроможність на міжнародних ринках.

Звісно, для цього потрібно багато зробити: це і модернізація обладнання підприємств, і гармонізація стандартів продукції з вимогами європейських країн, і виробництво інноваційної продукції, здатної зацікавити європейських споживачів. З поглибленням інтеграції України в економіку ЄС малий і середній бізнес отримає додатковий стимул для свого розвитку, а отже зростатиме частка продукції з високою доданою вартістю [6].

Основними бар'єрами для експорту українських товарів є:

- логістичні проблеми: високі тарифи на перевезення, нестача водіїв, проблеми з пропускнуою здатністю на західному кордоні;
- валютні обмеження, пов'язані з дією воєнного стану: короткі терміни повернення виручки (180 днів), що ускладнює експорт товарів машинобудування та роботу з торговими мережами за кордоном;
- дефіцит кваліфікованих кадрів через мобілізацію та міграцію;
- слабкість державних фінансових інструментів підтримки експортерів: нестача експортного кредитування і обмежене страхування воєнних ризиків;
- побоювання закордонних партнерів співпрацювати з Україною через воєнні ризики.

Серед інших бар'єрів можна назвати тарифні (високі ввізні мита в окремих країнах Азії) та нетарифні (додаткові вимоги і відсутність досвіду постачання певної продукції) перешкоди, ускладнення із сертифікацією продукції, брак інформації про зовнішні ринки, відсутність підтримки за кордоном і затримки з митним оформленням. Це свідчить про необхідність системного підходу до вирішення експортних проблем на державному рівні.

Експортна політика має бути органічним продовженням того, що робить бізнес. Українські виробники, ще не будучи членами ЄС, вже використовують європейські стандарти. Це створює унікальну конкурентну перевагу, дозволяючи вітчизняним компаніям швидко інтегруватися в міжнародні ринки. Використовуючи людський капітал, природні ресурси і вигідне географічне розташування, Україна може посилити державну політику й масштабувати виробництво товарів і послуг з вищою доданою вартістю, які затребувані за кордоном.

На тлі глобальних змін у торгівлі відкриваються нові можливості для українського експорту:

- необхідність забезпечення продовольчої безпеки стимулює зростання експорту української продукції агропромислового комплексу;
- формування нових ланцюгів вартості в контексті Зеленого і Цифрового переходів;
- переміщення капіталу і виробництв через геополітичні ризики дає шанс українським компаніям стати частиною нових міжнародних виробничих ланцюгів;
- розвиток цифрових послуг відкриває можливості для експортного сектора без фізичного переміщення людей і товарів.

Україна має суттєвий потенціал для розширення експорту на міжнародні ринки, де спостерігається стабільно високий попит на окремі товарні позиції. Зокрема, на ринках Європейського Союзу перспективними є харчові продукти (сири, олії, готові корми для домашніх тварин, кондитерські вироби) та продукція деревообробки й папір. Також значний потенціал мають ринки країн Близького Сходу, зокрема Єгипет, Саудівська Аравія і Туреччина, де активно зростає імпорту олій, борошняних кондитерських виробів та шоколаду, м'яса свійської птиці, перероблених та консервованих овочів та виробів з деревини і паперу. Найбільшими бенефіціарами такого розширення експорту можуть стати регіони з розвинутою аграрною та

лісопереробною промисловістю, серед яких Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Волинська, Рівненська та Київська області.

Також український уряд продовжує переговори з ЄС щодо угоди ACCA (Agreements on Conformity Assessment and Acceptance of Industrial Goods), ще відомої як «промисловий безвіз», про оцінку відповідності та прийняття промислової продукції. Її затвердження дасть додатковий поштовх економічному розвитку України та сприятиме глибшій інтеграції у європейський ринок.

За прогнозами Міністерства економіки України до 2030 року відбудеться:

- зростання обсягів експорту товарів та послуг до 77 млрд дол. США (проти 51 млрд дол. США у 2024 році);
- досягнення співвідношення обсягу експорту товарів та послуг до ВВП 33% (у 2023 році цей показник склав 25%);
- зменшення частки сировинної продукції до 59% (проти 74% у 2024 році), що сприятиме розвитку експорту товарів з високою доданою вартістю [2].

За 11 місяців 2025 року Україна експортувала товарів на суму 34,88 млрд дол. США (загалом весь експорт склав 49,21 млрд дол. США). В структурі експорту товари складають 70,88% [10].

Ці показники можливі за умови що в 2025 році припиняться інтенсивні бойові дії на території України та не буде руйнування інфраструктури, зокрема енергетичної, цінова кон'юнктура ринків не зазнає суттєвих змін проти 2024 року і вдосконалиться державний механізм розробки та імплементації економічних стратегій.

Українському бізнесу потрібна стабільність, доступ до фінансування і спрощені процедури для виходу на зовнішні ринки. Серед основних напрямів підтримки держави:

- розширення географії експорту, зокрема на ринки Глобального Півдня (Близький Схід, Південно-Східна та Латинська Америка);
- стимулювання інвестицій у виробництво середньо- та високотехнологічної продукції та збільшення її частки в експорті;
- поліпшення фінансових механізмів підтримки експортерів;
- розширення можливостей для співпраці з потенційними контрагентами;
- поліпшення логістики експорту, оптимізація часу і вартості перевезень.

Подальшими кроками мають стати також удосконалення митних процедур і сертифікації продукції.

За умови реалізації цих ключових заходів Україна зможе посилити позиції на міжнародних ринках і забезпечити стале зростання експорту, що є важливим чинником економічної стабільності країни.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Основними бар'єрами для експорту українських товарів є: логістичні проблеми; валютні обмеження, пов'язані з дією воєнного стану; дефіцит кваліфікованих кадрів через мобілізацію та міграцію; слабкість державних фінансових інструментів підтримки експортерів; побоювання закордонних партнерів співпрацювати з Україною через воєнні ризики. Окрім того, значна частка в структурі експорту представлена сировиною та напівфабрикатами, тобто продукцією з низькою доданою вартістю.

Для успішного економічного зростання слід налагодити співпрацю бізнесу, держави і громадськості для створення сприятливих умов розвитку експорту, де держава забезпечуватиме підтримку виробникам як всередині країни, так і за її межами.

Перспективами подальших розвідок стануть дослідження особливостей виробничої та зовнішньоторговельної діяльності окремих регіонів України. Таке дослідження дасть змогу зосередити увагу на тих можливостях, які мають регіони та допоможе окреслити перспективи їх розвитку.

Література

1. Левчинський, Д., Ступнікер, Г., Каширнікова, І., & Зозуля, Н. (2022). Підприємництво України в умовах воєнного стану. *Економічний простір*, (181), 110-114. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/181-19>
2. Від логістики до технологій: як Україна планує збільшити експорт на 50% до 2030 року? <https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/2025/ukraine's-national-export-strategy-by-2030>
3. Деркач, Е.М. і Хаджинов, І.В. 2025. Здійснення зовнішньоторговельної діяльності між Україною та ЄС в умовах глобальних викликів: економіко-правовий аспект. *Економіка і організація управління.*, 33-55. <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2025.1.4>
4. Батракова, Т., & Фоменко, С. (2023). Сучасний стан зовнішньої торгівлі України в умовах економічної нестабільності. *Цифрова економіка та економічна безпека*, 4(04), 56–62. <https://doi.org/10.32782/dees.4-10>
5. Шнирков О., Філіпенко А., Поліщук Л. Зовнішньоторговельні відносини України в умовах російсько-української війни. *Україна дипломатична*. 2024. Вип. 25. С. 747–760.

6. Власенко І., Тернова А. Регіональні пріоритети зовнішньоторговельної діяльності. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2025. № 1. С. 113–130. Серія. Економічні науки. <https://doi.org/10.31617/3.202>
7. Кваша С.М., Павленко О.М., Вакуленко В.Л. Наукові засади розвитку зовнішньоекономічної діяльності в контексті міжнародних відносин України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-6>
8. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://stat.gov.ua>
9. Центр міжнародної торгівлі ІТС. Trade Map: статистика зовнішньої торгівлі за країнами та товарами : <https://www.trademap.org>
10. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://opendatobot.ua>

References

1. Levchinskiy, D., Stupniker, G., Kashirikova, I., & Zozulya, N. (2022). Predprinimatel'stvo Ukrainy v usloviyakh voyennogo polozheniya. *Ekonomicheskoye prostranstvo*, (181), 110–114. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/181-19>
2. Ot logistiki k tekhnologiyam: kak Ukraina planiruyet uvelichit' eksport na 50% k 2030 godu? <https://www.bdo.ua/ru-ru/insights-2/information-materials/2025/ukraine's-national-export-strategy-by-2030>
3. Derkach E. M., Khadzhinov I. V. Implementation of foreign trade activities between Ukraine and the EU under global challenges: economic and legal aspect. *Economics and organization of management*., 33-55.. <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2025.1.4>
4. Batrakova, T., & Fomenko, S. (2023). Sovremennoye sostoyaniye vneshney trgovli v usloviyakh ekonomicheskoy nestabil'nosti. *Tsifrovaya ekonomika i ekonomicheskaya bezopasnost'*, 4 (04), 56-62. <https://doi.org/10.32782/dees.4-10>
5. Shnyrkov A., Filippenko A., Polishchuk L. Vneshnetorgovyye otnosheniya Ukrainy v usloviyakh russko-ukrainskoy voyny. *Ukraina diplomaticheskaya*. 2024. Vyp. Dvadsat' pyatoy S. 747-760.
6. Vlasenko I., Ternova A. Regional'nyye priority vneshnetorgovoy deyatel'nosti. *Vneshnyaya trgovlya: ekonomika, den'gi, pravo*. 2025. № 1. S. 113-130. Seriya. Ekonomicheskoye nauki <https://doi.org/10.31617/3.202>
7. Kvasa S.M., Pavlenko O.M., Vakulenko V.L. Nauchnyye osnovy razvitiya vneshneekonomicheskoy deyatel'nosti v kontekste mezhdunarodnykh otnosheniy Ukrainy v usloviyakh voyennogo polozheniya. *Ekonomika i obshchestvo*. 2024. № 61. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-6>
8. Elektronnyy resurs. – Rezhym dostupu: <https://stat.gov.ua>
9. Tsentr mezhdunarodnoy trgovli ITC. Trade Map: statistika vneshney trgovli po stranam i tovaram: <https://www.trademap.org>
10. Elektronnyy resurs. – Rezhym dostupu: <https://opendatobot.ua>